

Hoofdlijnennotitie vitale landbouw Zuid-Holland

Ambities & aanpak als inzet voor een
brede samenwerking met betrokken sectoren
en netwerken

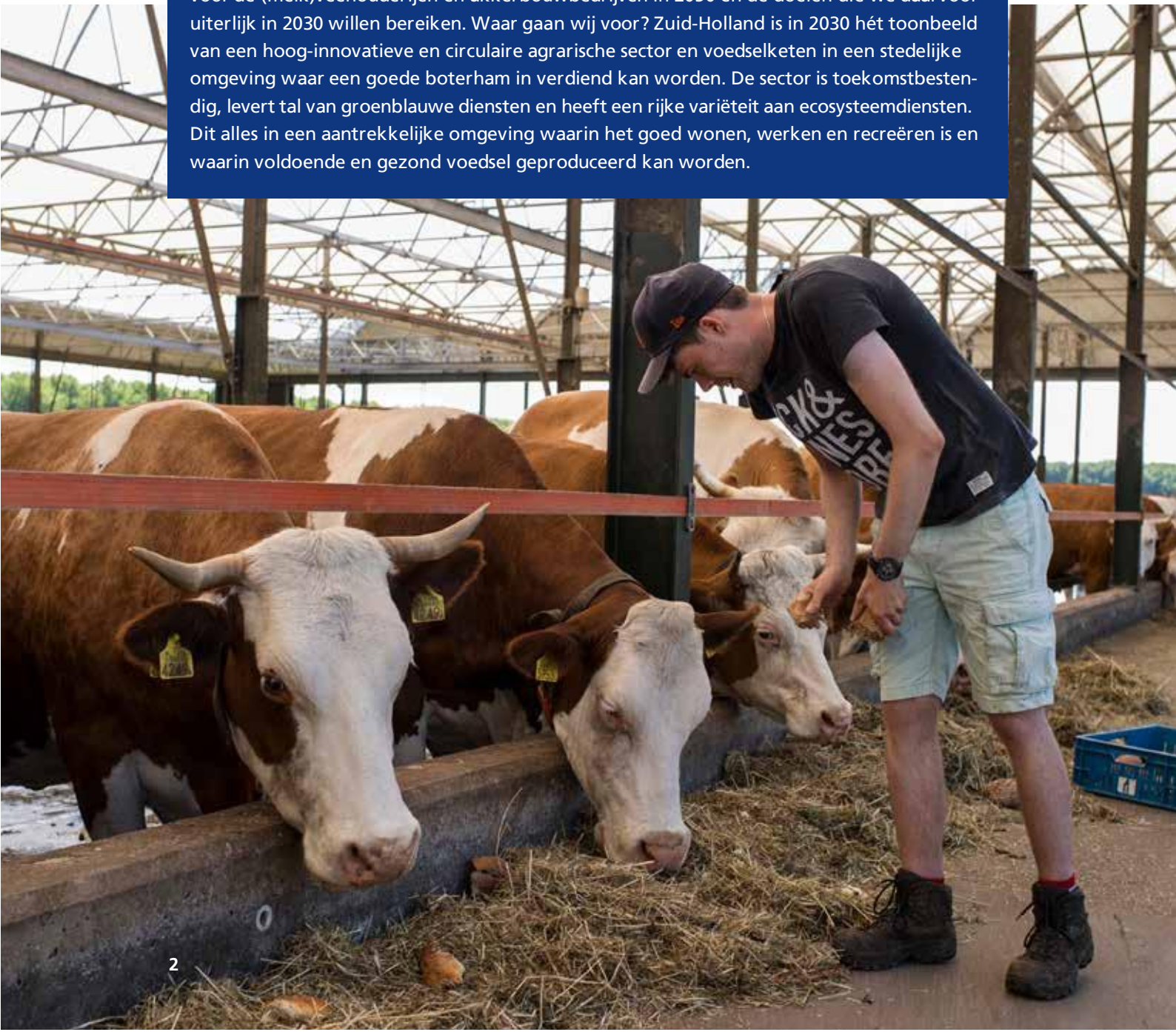
provincie **HOLLAND**
ZUID

Mei 2020

We zijn trots op onze boeren die zich met veel toewijding inzetten voor de productie van ons voedsel in de karakteristieke landschappen van onze provincie. Het is van groot provinciaal belang dat deze sector vitaal is en dat ook in de toekomst blijft.

Om dat te bereiken moet het anders. Want in de huidige vorm is de landbouw niet volhoudbaar. De sector die voor een aanzienlijk deel gericht is op productie voor Europa en de wereldmarkt, verkeert in een economisch kwetsbare positie en heeft te hoge emissies naar het milieu. Daarbij liggen er enorme uitdagingen, bijvoorbeeld op het gebied van klimaat, stikstof en bodemdaling. Een transitie van de landbouw en het voedselsysteem is daarom noodzakelijk. Er is naast kwantiteit meer aandacht nodig voor kwaliteit en dit raakt zowel boeren, consumenten als ketenpartijen. Dat het anders kan, laten diverse boeren al zien. Het is nu het moment die kennis en ervaring ook op andere plekken toe te passen.

In deze notitie geven we onze visie op een duurzame en vitale grondgebonden landbouw voor de (melk)veehouderijen en akkerbouwbedrijven in 2050 én de doelen die we daarvoor uiterlijk in 2030 willen bereiken. Waar gaan wij voor? Zuid-Holland is in 2030 hét toonbeeld van een hoog-innovatieve en circulaire agrarische sector en voedselketen in een stedelijke omgeving waar een goede boterham in verdiend kan worden. De sector is toekomstbestendig, levert tal van groenblauwe diensten en heeft een rijke variëteit aan ecosystemendiensten. Dit alles in een aantrekkelijke omgeving waarin het goed wonen, werken en recreëren is en waarin voldoende en gezond voedsel geproduceerd kan worden.

Aanleiding

Met het opzetten van Groene Cirkels en het netwerk Voedsel families werkt de provincie al jaren aan een vitale landbouwsector in Zuid-Holland. Samen met enthousiaste vernieuwers in verduurzaming zijn netwerken opgezet, proeftuinen gestart en is een vruchtbare regionale ketensamenwerking ontstaan. Ook zijn er programma's ontwikkeld voor kennis en onderzoek, zoals binnen het Veenweiden Innovatiecentrum (VIC). Zo leren we in de praktijk hoe verduurzaming van de landbouw er uit ziet en hoe deze praktisch kan worden toegepast en vermarkt. Met deze innovaties willen we onverminderd doorgaan en inzetten op verdere uitbreiding.

De provinciale landbouwambities liggen hoog. Bovendien heeft de Rijksoverheid een aantal harde taakstellingen meegegeven op het gebied van milieu en klimaat. Daarom willen we de aanpak van verduurzaming opschalen en versnellen, zodat naast de eerste vernieuwers ook andere agrariërs en ketenpartijen aan de slag gaan voor een duurzame en vitale landbouw (kortweg: 'vitale landbouw').

Deze weg is nieuw, we willen samen met alle betrokken partijen gaan ontdekken hoe dit de nieuwe norm kan worden. In deze notitie worden de hoofdlijnen beschreven van onze ambities en aanpak. Dit is geen blauwdruk en geeft ook niet op alle vragen een antwoord; de échte uitwerking willen we samen met de betrokken partijen, netwerken en sectoren gaan doen.

Waarom een vitale landbouw van groot provinciaal belang is

Biodiversiteit: gezond ecosysteem voor mens, dier en plant

Met een goed beheer van de bodem en het watersysteem en een natuurvriendelijke inrichting van erven en percelen ontstaat meer ruimte voor biodiversiteit. Biodiversiteit is geen luxe, maar harde noodzaak voor een gezond ecosysteem waar we allemaal afhankelijk van zijn; van mens tot micro-organisme. Het agrarisch gebied vormt een belangrijk leefgebied voor planten- en diersoorten, ook voor soorten waarvoor de provincie een Europese verantwoordelijkheid heeft. We zien volop mogelijkheden om landbouw en natuur meer dan nu samen te laten gaan.

Klimaatverandering

Het klimaat verandert en dat heeft grote gevolgen voor de landbouw. Recentelijk hadden we bijvoorbeeld te maken met langdurige droogte. Een landbouw die goed om kan gaan met extremere weersomstandigheden biedt goede kansen om Zuid-Holland en ook de landbouwsector zelf, klimaatrobuust te maken. Daarnaast kunnen agrarische bedrijven met CO₂-reductie in de bedrijfsvoering en omschakeling naar duurzame energie bijdragen aan de doelen uit het Klimaatakkoord.

Regionale economie

Voor de regionale economie is de landbouw in veel landelijk gelegen gemeenten een factor van belang. Ook kenmerkt de landbouw het sociaal-maatschappelijk karakter van deze dorpen en gemeenschappen.

Gezond en regionaal geproduceerd voedsel voor onze inwoners

Landbouw levert een belangrijke bijdrage aan het verzorgen van voedselproductie voor de 3,7 miljoen inwoners van Zuid-Holland. De oude 'verbinding' waarbij het ommeland produceert voor de stad is grotendeels losgelaten of wordt niet meer herkend in het huidige voedselsysteem; onze agrariërs produceren voor de wereldmarkt en tegelijkertijd consumeren wij producten van elders. Inmiddels zien we echter ook kansrijke initiatieven opbloeien om deze verbinding weer te herstellen. Daarbij krijgen 'voedselbewustzijn' en 'gezonde voeding' steeds meer aandacht. We willen met onze voedselvoorziening en landbouw niet langer afhankelijk zijn van delfstoffen die niet hernieuwbaar zijn. Ook willen we de emissies van broeikasgassen, ammoniak en fosfaat reduceren. Al die ambities vragen om het sluiten van grondstofkringlopen. Juist op een regionaal niveau kunnen we dat voor veel consumenten concreet en inzichtelijk maken.

Gezondheid en een mooi toegankelijk landschap

De provincie Zuid-Holland is een sterk verstedelijkte regio waar veel mensen wonen en werken. We willen waarborgen dat onze inwoners ook in de toekomst goed kunnen wonen, werken en recreëren. Dat vraagt om een gezonde en veilige leefomgeving die ook op langere termijn houdbaar is. Een toegankelijk en beleefbaar agrarisch landschap maakt daar een belangrijk deel van uit. Het nodigt uit tot bewegen en tot ontspannen en draagt zo bij aan de gezondheid van onze inwoners. Het zijn op veel plaatsen de boeren die dit voortdurend veranderende cultuurlandschap maken en onderhouden.

Urgenties: sector onder grote druk

Tegelijk staat de sector onder grote druk vanwege:

- diverse emissies naar bodem, lucht en water die de omgevingskwaliteit negatief beïnvloeden;
- enorme uitdagingen op het gebied van bodemdaling en klimaatadaptatie;
- de kwetsbare economische positie van veel boeren;
- de Covid19-crisis die grote impact heeft op de sector en op sectoren die met de landbouw samenwerken;
- de stijgende grondprijzen en toenemende druk op de fysieke ruimte door bijvoorbeeld woningbouw, energietransitie en infraprojecten.

Hier moeten de gezamenlijke overheden ook de hand in eigen boezem steken: wet- en regelgeving veranderen voortdurend. Hierdoor lukt het voor ondernemers niet goed om hier adequaat op te reageren met investeringen of het aanpassen van de bedrijfsvoering. Ook wordt bestaande wet- en regelgeving, zoals de nationale mestwetgeving, als belemmerend ervaren voor kringlooplandbouw. Consequente en robuuste kaders, stimulerende wet- en regelgeving voor een vitale landbouw, die duidelijkheid verschaffen op de lange termijn, en dus ook aangeven wat er niet kan, zijn hard nodig.

Vanuit het Rijk en Europa zijn inmiddels taakstellingen meegegeven om in 2030 verbeteringen te laten zien op het gebied van onder andere schone lucht, klimaatadaptatie, biodiversiteit en stikstof. Het is nu alle hens aan dek om deze taakstellingen te realiseren.

Wensbeeld: Wat zijn onze ambities voor een vitale landbouw?

Samen met alle betrokken partijen willen we koers zetten naar een vitale landbouw in 2050 met 2030 als belangrijke tussenstap. Gezien de urgenties en de energie bij agrariërs, ketenpartijen en in de maatschappij, is juist nu het moment om hier vol op in te zetten. We sluiten aan op de ambities die zijn verwoord in de Zuid-Hollandse Innovatieagenda Duurzame Landbouw en zien ook veel raakvlakken met de visie over kringlooplandbouw van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de transitieagenda Biomassa & Voedsel van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Ook diverse maatschappelijke partijen hebben vergelijkbare landbouwambities. In de kern wordt onze vitale landbouwsector in de toekomst gekenmerkt door:

Economische vitale landbouw als randvoorwaarde: Werkende verdienmodellen vormen dé basis onder een vitale landbouwsector. Het ondernemerschap wordt geprikkeld en zo kunnen agrarische ondernemers een goede boterham verdienen. Een gezonde marktwerking en een consequent en stimulerend overheidsbeleid scheppen hiervoor de juiste voorwaarden en omstandigheden. Op dit moment zien we dat de huidige systematiek van subsidieverlening en wet- en regelgeving nog niet goed zijn ingericht op dit 'ondernemerschap'. In plaats van subsidie voor gemaakte kosten vormt een eerlijke beloning dé nieuwe grondslag voor geleverde groenblauwe diensten en producten.

Kringlooplandbouw: Door bewuster om te gaan met schaarse grondstoffen en minder biomassa te verspillen, hoeven steeds minder grondstoffen van elders te worden aangevoerd, zoals kunstmest en geïmporteerd veevoer. Agrarische biomassa en daarin opgeslagen grondstoffen worden zo vastgehouden in het voedselsysteem. Kringlooplandbouw is niet alleen gericht op een goede opbrengst en een zuinig gebruik van grondstoffen en energie, maar ook op zo min mogelijk belasting van klimaat, milieu en natuur. Daarin past ook een verschuiving van productie van dierlijke eiwitten naar meer plantaardige eiwitten, omdat daarvoor veel minder ruimte nodig is. Denk daarbij ook aan het toepassen van gezonde teeltsystemen en het vastleggen van koolstof in (bouw)materialen. Met kringlooplandbouw sluiten we aan op de circulaire ambities die zijn opgenomen in de strategie 'Circulair Zuid-Holland: Samen Versnellen'.

Ruimte voor biodiversiteit, water, landschap: Het agrarisch bedrijf leeft en werkt met de natuur. Het vormt geschikt leefgebied voor een diversiteit aan planten en dieren, in de lucht, op het land, in de bodem en in het water. Natuur en landbouw vormen zo een aanvulling op elkaar. Met intelligente ecosysteemdiensten geeft de natuur ook veel terug, allereerst gezond voedsel en ook een rijk bodemleven voor goede bodemvruchtbaarheid, beschikbaarheid van schoon en voldoende water en natuurlijke plaagregulatie. Door beter aan te sluiten op deze natuurlijke processen, kan ook het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen verder worden teruggebracht.

Het is daarbij belangrijk dat de landbouw rekening houdt met de draagkracht en eigenschappen van de bodem. Dit stimuleert een goede bodemstructuur en bodemvruchtbaarheid. In sommige gevallen kan het ook betekenen dat andere (natte) teelten worden toegepast of landbouwmachines worden gebruikt die beter te combineren zijn met een hoger waterpeil. Innovaties op dit gebied wil de provincie van harte ondersteunen.

Hierin past ook een goede zorg voor het welzijn van de landbouwdieren; denk aan voldoende mogelijkheden voor weidegang, een diervriendelijke en veilige inrichting van stalsystemen en aandacht voor dierenwelzijn bij noodzakelijk transport.

Tot slot vormt het agrarisch gebied ook een mooi en toegankelijk landschap voor de mens. Dit draagt bij aan een gezonde leefomgeving waarin mensen kunnen ontspannen en bewegen. Naast het klassiek gewaardeerde landschap met de koe in de wei en een rijke diversiteit aan typische boerenlandvogels, kunnen wij ons voorstellen dat innovaties in de landbouw vanwege een ander landgebruik, in de toekomst tot een meer diverse uitstraling van het agrarisch landschap gaan leiden.

Een regionaal voedselsysteem: In Zuid-Holland leven veel consumenten zeer dichtbij voedselproducenten. Er is een groeiende vraag naar lokale en transparante voedselvoorziening. Vanwege deze nabijheid tussen producenten en consumenten ligt juist in Zuid-Holland de unieke kans om de regionale voedselketen de huidige nichemarkt te laten ontgroeien. Een voorbeeld is een toename van de afzet via korte ketens, mooie initiatieven zoals De Herenboeren en het ontstaan van regionale kringlopen via Groene Cirkels. Groot voordeel van een regionaal voedselsysteem is dat er veel minder vervoersbewegingen nodig zijn. Zo'n regionaal voedselsysteem kan naar onze overtuiging goed naast een op export gerichte landbouw staan, waarbij we verdere verduurzaming van die export (denk aan reductie CO₂) willen stimuleren, waarbij ook kennis en verdienmodellen het exportproduct kunnen zijn.

Brede maatschappelijke inbedding: De landbouw is geen op zichzelf staande sector, maar heeft een directe relatie met bredere maatschappelijke opgaven op verschillende schaalniveaus. Denk alleen al aan de relatie met de consument en het voedselbewustzijn, gezondheid en biodiversiteit. We willen dat alle inwoners van Zuid-Holland, ongeacht portemonnee of woonplaats, gezond voedsel van eigen bodem kunnen eten. Daarom is het van belang om de transitie van de landbouw in een breed maatschappelijke context te plaatsen en ook de bijbehorende communicatiestrategie daar op aan te laten sluiten. Daarmee ontstaat er een juist en consistent beeld van de landbouw als basis voor een eerlijke en respectvolle maatschappelijke dialoog.

Een vitale landbouw, hoe willen we dat bereiken?

Transitie is noodzakelijk

Een vitale landbouw, hoe komen we daar? Naar onze overtuiging niet alleen door het bestaande landbouw- en voedselsysteem verder te optimaliseren. Er is meer nodig; in onze ogen is een transitie van de landbouw- en voedselketen noodzakelijk. Intussen zijn we hiermee al begonnen: met vernieuwers in duurzaamheid zijn we gestart met het opzetten van het netwerk Voedselfamilies, Groene Cirkels en kennisontwikkeling in verschillende proeftuinen. Daar is veel kennis opgedaan die breder ingezet kan worden. De komende periode willen we de volgende stap zetten.

Met een gelijktijdige inzet op verschillende aanpakken verwachten we de transitie naar een vitale landbouw te kunnen versnellen. Langs meerdere transitiepaden dus, die elkaar kunnen versterken; in de praktijk zullen we gaan ervaren hoe dit precies werkt. Daarbij spelen er onzekerheden over de weg die we moeten afleggen en zullen er ook onvermijdelijke pijnlijke onderdelen in het proces zitten. Naast aanmoedigen zal er ook onvermijdelijk moeten worden ingezet op ontmoedigen; ook dat is onderdeel van een transitie.

- 1. Stimuleren (keten)innovatie en verduurzaming:** Met het ondersteunen van Groene Cirkels, de Voedselfamilies en andere innovatieprogramma's gaan we onverminderd door en zetten we in op verdere uitbreiding. De aanpak hiervoor is beschreven in de *'Innovatie-agenda Duurzame Landbouw'* en *'Dromen voor Doeners, een reflectie op de werkwijze van Groene Cirkels'*. Zo houden we de energie in de bestaande netwerken vast en blijven we innovatie in verduurzaming stimuleren. Nieuwe concepten, zoals voor het herinrichten van het voedselsysteem, kunnen vanuit deze netwerken kleinschalig worden getest, voordat ze worden 'opgeschaald'.

Onderdeel van innovatie en verduurzaming is ook de keteninnovatie en de hieraan gekoppelde contractering met producenten, logistiek en distributie. Door het stimuleren van een goede samenwerking tussen ketenpartijen en het realiseren van een verdere digitalisering, ontstaat een actueel en preciezer beeld van vraag, aanbod en (houdbaarheid van) voorraden. Inzet is dat dagverse en lokaal geteelde producten een vast onderdeel gaan vormen van de bestaande grote logistieke stromen en dat voedselverspilling zo veel mogelijk wordt voorkomen. Denk daarbij ook aan het organiseren van alternatieve afzetkanalen, zoals via voedselbanken.
- 2. Kennisontwikkeling:** We blijven investeren in kennisontwikkeling en kennisdeling binnen de bestaande kennisnetwerken en kennisprogramma's. We zorgen voor een nog betere beschikbaarheid van deze kennis voor de hele sector en aangesloten ketenpartijen; de kennisinfrastructuur wordt hierdoor versterkt en de theorie wordt in de boerenpraktijk getoetst. Hier zal de provincie actief inzetten op het samenbrengen van partijen op verschillende schaalniveaus, het delen van kennis en toepassing van die kennis. We leggen de verbinding met onder andere het ACCEZ-onderzoeksproject naar kringlooplandbouw Groene Hart Circulair, de Zuid-Hollandse 'Verkenning voedsel', het toekomstonderzoek op de relatie voedsel, energie en water (WaVen-nexus) en sluiten aan bij de Kennis- en Innovatieagenda Landbouw, Water, Voedsel van het ministerie van LNV. Ook de kennis die wordt ontwikkeld binnen de Greenport West-Holland wordt aangeboord. Om samenhang te borgen en goede focus te houden wordt een meerjarige kennis- en onderzoeksagenda landbouw opgesteld. Als uitwerking van deze notitie wordt een feitenoverzicht opgesteld die de stand van de landbouw in Zuid-Holland anno 2020 weergeeft. Veel van deze informatie is al beschikbaar, maar nog niet centraal verzameld en geanalyseerd. Dit feitenoverzicht bevat onder andere informatie over het aantal boeren, productievolumes, hectaren, aantal koeien, emissies en biedt de mogelijkheid om gebiedsgerichte uitsneden te maken. Daarmee wordt het ook bruikbaar voor de gebiedsgerichte aanpak.
- 3. Interbestuurlijke samenwerking:** Interbestuurlijke samenwerking (samenwerking tussen overheden) wordt nog belangrijker omdat we gezamenlijke doelen en ambities hebben en omdat het provinciaal budget niet toereikend is om die doelen en ambities alleen te behalen. Door hierin samen te werken lukt het beter om deze doelen te halen. Hierbij is contact met LNV en IPO van groot belang, aangezien wij in 1 van de 12 puzzelstukjes werken. Relevante programma's waarin Rijk en provincie nu al samenwerken zijn het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland, de Regiodeal Bodemdaling, aanpak stikstof en het Klimaatakkoord Landbouw & Landgebruik. Daarnaast liggen er kansen voor samenwerking binnen het Programma natuur en de regiodeal Zuid-Hollandse Delta. Inzet is om samen met het Rijk en andere overheden de doelstellingen voor 2030 (deels de eerder genoemde harde taakstellingen) te bepalen.

Bij het vorm geven van de interbestuurlijke samenwerking sluiten we aan op de realisatiestrategie van LNV (juni 2019) die uitgaat van brede samenwerking in de regio en agroketens.

Tot slot liggen er enorme kansen voor vergroening van het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). De Nederlandse 'inkleuring' daarvan wordt in 2020-2021 uitgewerkt in het Nationaal Strategisch Programma. De provincie werkt hierin samen met IPO en LNV en maakt deel uit van het schrijfteam dat werkt aan de uitvoering, de Governance en de inhoudelijke uitwerking. Belangrijk aandachtspunt daarbij is het vereenvoudigen van de administratieve last en het bespoedigen van betalingen.

- 4. Sectortafel landbouw Zuid-Holland:** We richten een Zuid-Hollandse sectortafel landbouw op. Uitgangspunt is dat we mét de sector willen praten en niet óver de sector. Deze tafel kent geen vaste structuur, maar wordt afhankelijk van het onderwerp, schaalniveau en tijdshorizon ingericht. We zien vanuit de kringloopgedachte meerwaarde om akkerbouw en melkveehouderij daarin samen te laten gaan. Bestaande netwerken, zoals de Voedsel families, hebben aan deze tafel vanzelfsprekend ook een plek. Vanwege de verankering binnen een bredere maatschappelijke context en de verbinding naar de consument, denken we ook aan deelname van bijvoorbeeld horeca en de culinaire wereld en aan vertegenwoordigers vanuit andere beleidssectoren zoals energie en water. Denk ook aan retailers, gemeenten, wetenschap, onderwijs, natuurbeheerders, milieuorganisaties en logistieke partijen. De tafel kan worden benut om ambities, aanpak en doelstellingen verder uit te werken of om thema-gewijs te adviseren en als klankbord te fungeren, bijvoorbeeld via enquêtering. We hechten hierbij ook veel waarde aan direct contact met (agrarische) ondernemers en betrokken inwoners en we realiseren ons daarbij dat niet alle agrariërs zijn georganiseerd in een collectief of belangenorganisatie. Daarom is het van belang dat ondernemers de provincie weten te vinden.
- 5. Gebiedsgerichte aanpak landbouw:** De doelstellingen voor de landbouw in Zuid-Holland worden uitgewerkt naar een gebiedsaanpak met maatregelen. Per regio sluiten we aan bij bestaande gebiedscoalities of richten deze op. Het feitenoverzicht per regio (aantal boeren, aantal koeien, etc) is daarbij een hulpmiddel. We leggen vanzelfsprekend ook een relatie met andere gebiedsopgaven, zoals de regionale stikstofaanpak, de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland, het Deltaplan Biodiversiteit en het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (deze laatste werkt toe naar gebiedsdocumenten agrarisch waterbeheer). De doelen op gebiedsniveau worden uitgewerkt en vertaald naar bindende kritische prestatie-indicatoren (KPI's) voor afzonderlijke sectoronderdelen, deelgebieden of landbouwbedrijven. Hier kan gebruik worden gemaakt van bestaande methoden, zoals de kringloopwijzer. Zo worden de landbouwdoelen handzaam gemaakt tot op bedrijfsniveau. Vanuit deze gebiedsaanpak zoeken we de aansluiting met de lokale vernieuwers in duurzaamheid die participeren in de Voedsel families, de Groene Cirkels, ACCEZ Groene Hart Circulair of in andere innovatieprogramma's; zo ontstaat kruisbestuiving.
- 6. Regelgeving, instrumenten en ruimtelijke verkenningen:** Het is belangrijk dat wet- en regelgeving en het omgevingsbeleid zowel voor de korte als lange termijn ruim baan bieden voor de ontwikkeling naar een vitale landbouw. Daarbij ontwikkelen we een instrumentenkoffer met instrumenten op het gebied van een groenblauwe belonings-systematiek, grond, kavelruil en ruimtelijke ordening. In de toepassing willen we deze instrumenten zo gericht mogelijk inzetten op de ontwikkeling naar een vitale landbouw. Bestaande instrumentenkoffers, zoals in de Krimpenerwaard voor de natuurrealisatie door boeren, wordt verder uitgebreid en ook toegepast in andere gebieden. Waar nodig gaan we in gesprek met de Rijksoverheid om landelijke regels aan te passen of afspraken te maken over een provinciale uitzondering.

In het omgevingsbeleid beschrijven we de relatie tussen de landbouw en andere beleids-terreinen, zodat ruimtelijke beslissingen integraal kunnen worden afgewogen. Ook ondersteunen we ruimtelijke verkenningen naar nieuwe landschapsconcepten, zoals voedsellandschappen, voedselbossen en urbane landbouw, waarbij ook een relatie wordt gelegd met het bos- en bomenbeleid.

7. Communicatie

Een brede maatschappelijke inbedding van het landbouwvraagstuk vraagt om een specifieke communicatie. Het is van belang om feiten en feiten goed van elkaar te onderscheiden om een eerlijk en consistent beeld neer te zetten. Deze richt zich enerzijds op grote maatschappelijke doelgroepen: consumenten, supermarkten en andere ketenpartijen. Maar ook communicatie richting afzonderlijke agrarische ondernemers is belangrijk. Daarbij weten we dat de sector niet eenduidig is en dat ambities en overtuigingen kunnen verschillen. Iedere opgave werkt voor elke individuele ondernemer anders uit. Daarbij willen we ook aandacht vragen voor verduurzaming binnen het agrarisch onderwijs. In een samenhangende communicatiestrategie wordt de communicatie-inzet in overleg met de sectortafel landbouw verder uitgewerkt.

Provinciale rol

Om deze transitie te laten slagen is brede samenwerking noodzakelijk, zowel aan de Zuid-Hollandse sectortafel landbouw als op regionaal niveau en in de afstemming met andere provincies, Rijk en Europa.

De provinciale rol ligt vooral bij het verbinden van partijen in netwerken, het stimuleren van (keten)innovatie en kennisontwikkeling en oog hebben voor het koppelen en gebiedsgericht uitwerken van doelen. We zien op dit moment veel op de gebieden afkomen en willen de bijbehorende gebiedsprocessen zoveel mogelijk bundelen of op elkaar laten aansluiten.

We ondersteunen een brede en vitale samenwerking op verschillende niveaus: intersectoraal, interbestuurlijk, gebiedsgericht, binnen ketens, met ondernemers en met wetenschappelijke instellingen. We presenteren ons als proces- en gesprekspartner. Daarbij vragen de partijen ons om daadkracht te tonen en stelling te nemen.

We zetten eigen financiële middelen in en maken de aansluiting op Rijks- en Europese fondsen. We zetten provinciale instrumenten in of ontwikkelen deze en nemen eventuele ontmoedigende regels weg.

Wat zijn de doelstellingen?

Van globale ambities naar concrete doelstellingen

De ambities voor 2050 liggen nog ver weg en zijn globaal geformuleerd. De weg daarnaartoe is nog lang. Daarom rekenen we terug naar meer concrete en haalbare doelstellingen voor 2030 (veel Rijksdoelstellingen zijn beschreven voor 2030). Deze doelstellingen kunnen onderdeel zijn van wettelijke kaders, van bestuurlijke afspraken of van (beleids)visies van Europa, Rijk of provincie. De status, de mate van concreetheid en ook de tijdshorizon kan verschillen.

Inzet is om voor deze doelstellingen breed draagvlak te organiseren en gezamenlijk binnen de sectortafel, in netwerken en gebiedscoalities, de aanpak te bepalen voor het bereiken van deze doelstellingen. Cruciaal voor het kunnen slagen van een gebiedsproces is dat de doelstellingen haalbaar zijn, niet meer tussentijds wijzigen en dat er voldoende middelen en juiste instrumenten beschikbaar zijn. In het kader van deze landbouwnotitie en in aanvulling op de eerder genoemde beleidsvisies van Rijk en provincie, zijn op dit moment de volgende kaders, afspraken en beleidsvisies het meest relevant (niet uitputtend):

Titel	Toelichting en relatie met landbouw
Klimaatakkoord Landbouw & Landgebruik	De afspraken uit het klimaatakkoord zijn erop gericht om 1Mton CO ₂ in 2030 en 6Mton in 2050 uit veenbodemdaling te besparen. Deze gebieden zijn grotendeels in agrarisch gebruik.
Aanpak Stikstof	Tijdens het opstellen van deze notitie zijn er nog geen sluitende afspraken gemaakt over taakstellingen voor stikstofreductie vanuit de landbouw. De verwachting is dat een groot deel van de totale stikstofreductie door de landbouw dient te worden gerealiseerd.
Kaderrichtlijn Water	De KRW-doelen zijn de ecologische doelen (inclusief biologische parameters) voor de ongeveer 125 oppervlaktewaterlichamen in Zuid-Holland. Voor de landbouw betreft dit vooral de nutriënten (stikstof en fosfaat). De uitwerking van de KRW-doelstellingen is opgepakt vanuit het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW).
Grondstoffenakkoord	Het Grondstoffenakkoord bevat afspraken van de Rijksoverheid met andere partijen over maatregelen om de transitie naar de circulaire economie te versnellen. Doelstelling is 50% circulair in 2030, 100% circulair in 2050, onder andere door fossiele grondstoffen te vervangen door duurzaam geproduceerde groene (hernieuwbare) grondstoffen. Hier ligt een belangrijke rol voor de landbouw.
Natura 2000 en Vogel- en habitatrictlijnen	Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. In deze Natura 2000-gebieden worden bepaalde dieren, planten en hun natuurlijke leefomgeving beschermd om de biodiversiteit te behouden. De bijbehorende vogel- en habitatrictlijnen zorgen voor de bescherming van gebieds- en soortenbescherming in Europa. De meeste Natura 2000 in Zuid-Holland grenzen aan landbouwgebied.
Schone Luchtakkoord	Het akkoord tussen Rijk, provincies en gemeenten bevat een pakket aan maatregelen om de lucht in Nederland schoner en gezonder te maken. Streven is in 2030 de in 2019 geldende advieswaarden van de World Health Organisation voor luchtkwaliteit te behalen, resulterend in 50% gezondheidswinst.

Gebruik chemische bestrijdingsmiddelen	De overheid maakt regels voor het gebruik van beschermingsmiddelen voor gewassen om risico's voor mens, dier en milieu te verminderen. Deze regels zijn onder andere van toepassing op het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen binnen de landbouw.
Visie en uitvoeringsagenda Rijke groenblauwe Leefomgeving	In deze visie en uitvoeringsagenda worden doelen beschreven op het gebied van CO ₂ -reductie, kringlooplandbouw, biodiversiteit en biomassa aan insecten in het landelijk gebied.
Europese Greendeal	De Europese landbouwambities zijn opgenomen in de Greendeal. Onderdeel hiervan is de Farm to Fork-strategie, gericht op het ondersteunen van boeren bij het produceren van veilig, voedzaam, duurzaam en betaalbaar voedsel van hoge kwaliteit. Onderdeel hiervan is het terugdringen van het gebruik en de afhankelijkheid van chemische pesticiden, meststoffen en antibiotica welke impact hebben op het milieu en de biodiversiteit.

Vervolgstappen

Als eerste stap willen we de ontwikkeling naar een vitale landbouw gebiedsgericht aanpakken door aan te sluiten bij bestaande gebiedsprocessen of -waar nodig- deze op gang te brengen. Daarnaast willen we de sectortafel landbouw oprichten. Deze hoofdlijnennotitie vormt de aanleiding en de inzet voor het gesprek met partners aan deze tafel. De samenwerking met de sectortafel richt zich in eerste instantie op het verkennen van rollen, verantwoordelijkheden en de gewenste manier van werken. Het is een werkvorm die we met elkaar gaan bepalen. We sluiten uiteraard zo veel mogelijk aan op de energie en inzet binnen de bestaande netwerken en samenwerkingsverbanden. Er wordt verkend waar overlappende ambities zitten en waar mogelijke schuurpunten. Inzet is om met de sectortafel een gezamenlijke ambitie te formuleren en van daaruit een aanpak uit te werken. Gelijktijdig wordt geïnvesteerd in het opstellen van een actueel feitenoverzicht dat de stand van de grondgebonden landbouw in Zuid-Holland goed weergeeft.

Met gedeelde landbouwambities als gemeenschappelijke basis, stellen we een agenda, werkplan of werkprogramma op waarin de volgende elementen worden benoemd en/of uitgewerkt, soms voorzien van een concrete resultaatbeschrijving:

- kennis- en onderzoeksprogramma landbouw
- ambities en definities (zoals kringlooplandbouw: wat is het wel en wat niet?)
- regionale gebiedsplannen waarin de Zuid-Hollandse landbouwdoelstellingen zijn vertaald naar regionale doelstellingen inclusief KPI's en aanpak / maatregelen
- resultaten voedsel families: inzet is om deze door te ontwikkelen tot een deels zelfstandig netwerk voor voedselvernieuwing
- resultaten proeftuinen duurzame landbouw: proeftuinen zijn afgerond, de resultaten gedeeld in de sector
- resultaten Groene Cirkels
- resultaten uit onze deelname in regiodeals en Rijksprogramma's
- lobbydocument voor de beïnvloeding van Nationaal Strategisch Programma met als inzet: nieuwe middelen om nieuwe proeftuinen en living labs te financieren en verdere vergroening van de landbouwsector te stimuleren
- ontwikkelen en uitbreiden instrumentenkoffer met handzame tools op het gebied van Ruimtelijke ordening, grond, kavelruil en groenblauwe beloningen
- communicatiestrategie

Bronnen en verwijzingen

- [Dromen voor Doeners, een reflectie op de werkwijze van Groene Cirkels](#) (NSOB, 2020)
- [InnovatieAgenda Duurzame Landbouw](#) (PZH, 2016)
- [Visie Kringlooplandbouw](#) en [Realisatieplan](#) (LNV, 2018)
- [Kennis- en Innovatieagenda Landbouw, Water, Voedsel](#) (samenwerkende topsectoren, 2019)
- [Strategie Circulair Zuid-Holland: Samen Versnellen](#) (PZH, 2020)

Colofon

Dit is een uitgave van de provincie Zuid-Holland
Vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland

Mei 2020

Provincie Zuid-Holland
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
www.zuid-holland.nl

Redactie
Team landbouwbeleid

Productie
Vakteam Grafimedia, provincie Zuid-Holland

200501336